

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2001
FORFATTER:	Niels Juel Bollerup
TITEL:	Inspektør i Den Geografiske Have.
KORT RESUME:	Geografisk Have 1976 – 89.

INSPEKTØR I DEN GEOGRAFISKE HAVE

AF NIELS JUEL BOLLERUP

ANSÆTTELSE

Det var med blandede følelser, jeg søgte stillingen som inspektør ved Den Geografiske Have. Jeg havde på det tidspunkt gennem 30 år selv drevet planteskole i Kolding og fra det bare ingenting drevet den frem til et af de førende salgssteder for planteskoleartikler i Danmark. Men jeg kunne forudse meget store investeringer, så hvorfor ikke prøve noget nyt?

Jeg vidste ikke helt, hvad det ville indebære at blive inspektør for Den Geografiske Have. Jeg havde forestillet mig, at det ville give mere fritid, for i den tid jeg havde haft planteskole, havde jeg aldrig haft fri. Jeg arbejdede hver dag til sen aften og lørdage og søndage og havde aldrig tid til at nyde foråret og sommeren. Men det viste sig, at det at gøre haven attraktiv og folkelig også krævede meget initiativ og arbejde.

Det første møde efter ansættelsen i 1976 med dengang skovtekniker H.J. Anhøj fra Teknisk Forvaltning forløb ikke særligt godt, og jeg var tæt på at trække mig ud af det igen, men formand for Park- og Sportsudvalget, Vagn Lund Pedersen og ingeniør Søren Christensen, der ville blive min overordnede i Teknisk Forvaltning, fik mig overtalt til endnu et møde, hvor jeg fremkom med mine ønsker og fik den fornødne frihed til at disponere inden for de givne økonomiske rammer.

HAVENS TILSTAND VED MIN ANSÆTTELSE

I 1976 førte en asfalteret vej fra Christian 4 Vej over en tom plads hen til restaurant Den Gyldne Hane. Et ståltrådshegn på 1,20 m – nogle steder kun 1 m – var afgrænsningen ind til haven. Men hegnet var i dårlig stand, så man kunne bare hoppe over. Et træskilt forkyndte, at her var Den Geografiske Have og Rosenhaven.

Når man var kommet indenfor og havde passeret en lille kiosk, var der til højre en lille legeplads, som bestod af en vippe, en gynge, en rucchebane og en lille sandkasse. Lige frem gik en hullet og stenet vej mod syd til anlæggene og Rosenhaven. Til højre var et stort areal kun tilsået med græs. For enden af arealet lå en lille bygning med et mandskabsrum, hvor havens personale på fem personer kunne opholde sig. Her var foruden toiletter også et rum til havens redskaber. Den eneste motor-kraft var en lille Agria fræser, der kunne sættes hjul på, så den kunne trække en lille tohjulet vogn.

Stierne i haven var overalt i en elendig forfatning, de lignede markveje. Syvdalen med grotter og vandløb var fyldt med sand, og i regnperioder havde bækken, der løb gennem dalen, skåret en 50-60 cm dyb rende igennem arealet. Videre mod syd lå en stor ukrudts-

Den Geografiske Have. Foto fra 1975.

mark, som var indhegnet og udlagt til dyrefold med geder, dådyr m.v. Den var placeret i den skønneste og mest kuperede del af haven. I Rosenhaven manglede navneskilte på roserne. Havens plantebestand var knap nok groet til og manglede også navneskilte. Mange af de træer og buske, der var plantet, var i dårlig stand og gik derfor ud.

Sports- og Parkudvalget havde ment, at der måtte gøres noget for at få gang i haven. Man budgetterede med, at 15.000 mennesker ville besøge haven på årsbasis, og man ønskede nye initiativer for at skabe mere opmærksomhed om haven.

Fejlen var – efter min mening – at man havde åbnet haven for tidligt for publikum. Man skulle have ventet, til planterne var ordentlig groet til. Jeg var selv med til at gøre

den klar til indvielsen, da jeg havde stået for Rosenhavens beplantning i 1968. Ved indvielsen gav Den Geografiske Have indtryk af at være en nyanlagt have, der ikke rigtig levede op til den omtale, den havde fået. Syvdalen var det eneste, der kunne trække opmærksomhed, men den trængte til en renovering.

Jeg blev altså ansat i 1976, for at der skulle ske noget.

AKSEL OLSEN OG DEN GEOGRAFISKE HAVE

Det var Aksel Olsen, der fra 1933 anlagde Den Geografiske Have som en del af sin planteskole, og som i 1963 solgte den til Kolding Kommune.

Jeg havde tidligere sat fingeraftryk på haven i form af, at jeg i 1968 var med til at forme Rosenhaven. Aksel Olsen havde ikke fået anlagt en rosenhave, men så kom arkitekt

Leif Jacobsen fra Teknisk Forvaltning til mig og spurgte, om jeg ikke ville hjælpe med at lave en rosenhave, for det havde han fået besked på. Han havde en idé om, hvorledes det skulle være, så han tegnede det op, og jeg bestemte hvilke planter, der skulle bruges. Jeg var også med den dag, Den Geografiske Have blev indviet. De indbudte mødtes på Kolding Rådhus, og så kørte vi i bus op til Den Gyldne Hane, en gammel bygning fra 1600-tallet, som var flyttet dertil fra Petersbjerggård.

Jeg havde ikke noget at gøre med Aksel Olsen efter min ansættelse. Fra dengang Aksel Olsen overdrog haven til Kolding Kommune, og til jeg tiltrådte, havde en af kommunens formænd fra Teknisk Forvaltning haft ansvaret for haven. Da jeg kom, var der fem mand, der arbejdede i haven. Det var dygtige folk.

Efter min ansættelse havde jeg den glæde, at Aksel Olsen sagde til mig: „Bollerup, jeg er nu glad for, at det var Dem, der blev ansat som haveinspektør“.

ARBEJDSOPGAVER

Da jeg tiltrådte, var det reglen, at alle bede i haven blev gravet hvert år. Det stoppede jeg, så det gjorde vi ikke mere. Kommunen købte en flishugger, og der blev hugget en masse flis, som blev kørt ud til mig. Så lavede jeg nogle mægtige kompostdynger. Yderligere havde jeg været nede på rensningsanlægget og set, at der lå 100 m³ spagnum (spildevandsslam). Det bad jeg om at få kørt ud til haven, så det blev virkelig en stor kompostdyng. Komposten blev så lagt ud under planterne i haven om efteråret. Jeg tror, jeg sparede 30-50 % i arbejds lønninger ved at have gjort det, fordi der ingen ukrudt var at fjerne.

Min første opgave i haven var at anlægge en ny dyrefold. Dyrene gik nede ved åen, men vi fangede alle dyrene ind og anbragte dem et sikkert sted, og så gik vi i gang med at bygge en ny dyrefold oppe ved indgangen, hvor den er den dag i dag. Inde i selve dyrefolden lavede jeg en opsats af træstammer, som gederne kunne gå op på ligesom i et bjerglandskab. Det holdt også godt nok, men blev nedslidt af vind og vejr, så jeg måtte erstatte det med beton. Nu kan det såmænd stå der til evig tid.

Så var der en anden ting, der interesserede mig, og det var legepladsen. Den, der var der, kunne vi ikke være bekendt. Jeg konstrue-

Restaurant Den Gyldne Hane. Foto fra 1975.

rede selv en ny legeplads, og børnehavepædagogerne sagde endda til mig, at det var den bedste legeplads, der var i hele byen. Jeg fik kommunens tømrerværksted til at lave nogle rigtig sjove huse med kommandobro og en rutchebane.

Blandt de første opgaver var også etableringen af en stor voliere til fugle.

GARTNERLÆRLINGE OG BYGGERI

Jeg fik mange langtidsledige til at hjælpe os, og de blev sat i gang med at gøre rent. Mine egne folk havde også nok at gøre med at passe stierne og de andre ting. Jeg søgte også om at få nogle lærlinge. På det tidspunkt var der mange unge mennesker, der ikke kunne få arbejde, så fik jeg lov til at have fire gartnerlærlinge, der især kom til at lave planter.

Til lærlingene byggede jeg et stort hus af plastik, hvor der anbragtes rør med dyser og fotocelle til tågeproduktion, så de unge mennesker kunne lave planter ved såkaldt tågeformering, der var langt hurtigere end gammeldags formering. Det blev til en hel lille planteskole.

Indgangspartiet blev lavet helt om. Ved den nye indgang opførte Materialegårdens tømrerværksted i 1980 en bygning med kontor til mig og med opholdsrum, kiosk, lagerlokale og toiletter. Den blev bygget i elementer og med græstørv på taget.

Den gamle kiosk skulle rives ned. Det var nogle langtidsledige, der blev sat til at pille den ned, og på grund af uheld med tændstikker eller cigaretter gik der ild i den. Der var en hel del store, gamle træer deromkring, og de tog skade af varmen og måtte fjernes.

Jeg fik det lille hus lavet om, så der blev baderum til både mænd og kvinder. Der blev også lavet toiletter. Kantinen blev også udvidet, så der var plads til alle, også de langtidsledige.

KRYDDERURTEHAVE OG STAUDEHAVE

Byrådet havde besluttet, at der i haven skulle være en krydderurtehave, så det lavede vi. Jeg var oppe på Vitskøl og i Botanisk Have i København for at finde ud af, hvad man skulle bruge, og så blev den anlagt i efteråret 1976.

Så skulle der sættes navneskilte på alt i hele haven. Professor Johannes Lange fra København var ovre for at hjælpe mig med at sætte navne på planterne i Syvdalen. Han blev i øvrigt formand for foreningen „Den Geografiske Haves Venner“, og senere det første æresmedlem. Det var i hundredevis af navneskilte, der skulle fremstilles. Til krydderurtehaven lavede jeg en lang beskrivelse af de forskellige krydderurter.

Jeg fik også lavet en ret stor staudehave. Det var i 1979. For at den ikke skulle blive for dyr, hentede jeg stauder ude på Trapholt, hvor de var i gang med at restaurere C.Th. Sørensen's have.

Der lå en stor græsmark ud mod Christian 4 Vej til ingen verdens nytte. Her fik jeg en arkitekt fra Århus, Arvid Jacobsen, til at lave en tegning over, hvordan arealet kunne indrettes med små haver. Vi fik vand indlagt fra gaden, men da der var for lidt tryk på vandet, fik vi installeret en pumpe, så der kunne komme tryk på vandet. Haverne blev tilplantet i 1982. Vi fik lavet nogle dejlige haver,

Havens indgangsparti med rhododendron, maj 1980. Foto: Kolding Folkeblad.

som står der den dag i dag med hække omkring.

Vi havde ikke mange penge til havens drift, men med lidt snilde lykkedes det os at få det, vi manglede. Bl.a. fandt jeg på smedeværkstedet på Materialegården to kaserede traktorer, en lille og en stor med lift, som jeg fik hovedrepareret. De er stadigvæk i haven. Jeg købte også en kantskærer, som også kunne skære græstørv op.

Allerede på et tidligt tidspunkt havde jeg planer om at få lavet stisystemet om. Når man kom ind i haven, gik der en sti lige ned til

Rosengården, og det irriterede mig grænseløst. Jeg ville have folk ind i Kinaanlægget og derfra om til Rosengården. Aksel Olsen havde plantet en hel del rhododendron, men jeg købte en hel masse flere, så der virkelig var noget at se på.

Syvdalen hed sådan, fordi det var område nr. 7 i Aksel Olsens planteskole. Jeg kan huske, at da jeg var lærling i Kolding i slutningen af 1930'erne, gik Aksel Olsens folk med trillebør og skovle og tildannede skråningerne og planlagde, hvor der skulle plantes i Syvdalen. Der havde siden været nogle strenge vintre, som havde ødelagt planterne i Syvdalen nede ved grotterne, og da jeg kom til, var grotterne ved at falde sammen. Så fik vi et firma til at komme og lægge noget beton på, for at for-

hindre dem i at blive helt ødelagt. Grotterne var lavet af betonsten, og så var der klinet cement udenpå. Det var ikke nemt at vedligeholde beplantningen, for børnene legede dernede, og det var der ikke noget at sige til.

Jeg havde sagt til mig selv, at jeg hvert år ville plante 100 nye arter, fordi mange af de planter, som var plantet, var gamle planter. Det er klart, at gamle planter, der er flyttet, ikke gror så godt.

Efter en streng vinter, jeg tror det var 1985-86, måtte vi lægge det meste af Kinaafdelingen om. Jo, der var nok at lave. Der blev ikke den tid til at nyde tilværelsen, som jeg havde regnet med. Når de andre gik hjem, havde jeg nok at gøre med at få orden på det hele. Om vinteren, når alle pengene på budgettet var brugt, og folkene var fyret, sad jeg i min ensomhed på kontoret og lavede kartotek og studerede planter for at finde ud af, hvilke planter, vi manglede, og i hvilken afdeling, der skulle plantes nyt.

Jeg havde meget med de blinde at gøre. De lånte kiosken om vinteren, de betragtede haven som deres vinteropholdssted. Så tegnede jeg en dufthave til dem, hvor der kun blev plantet duftende planter. Det var høje planter eller planter i kummer, der var stillet op. Et rigtig flot anlæg fik vi lavet. Hver eneste plante havde et navneskilt i blindskrift. Da blindehaven blev indviet, forærede de blinde os et paradisæbletræ, som endnu står derude.

Der var ingen steder i haven, hvor der var plantet hæk, da jeg kom derop. Alle bøgehækkene har jeg fået plantet. Ved Den Gyldne Hane var der kun nogle trædesten. Der blev lagt nye fliser på, i gården kom der SF-sten, og op mod gaden blev der plantet en

bambushæk. Den jernlåge, der førte ind til haven, blev fjernet, og i stedet kom en ny låge. Der blev desuden opsat fletheegn omkring en stor del af haven.

FESTSPILLENE I DEN GEOGRAFISKE HAVE

Det var i mange år en tradition, at der om sommeren blev opført et festspil – som regel en operette – i slotsgården på Koldinghus. Mens slottet blev restaureret, måtte festspillene flyttes, da slotsgården som en del af byggepladsen var fyldt op med byggekraner. Da der igen var plads i slotsgården, blev festspillene for et enkelt år (1987) flyttet tilbage, men efter de mellemliggende år i Den Geografiske Have syntes man nu, at pladsen her var for trang.

Det var danselærer Børge Jensen, der tog initiativ til den første friluftsforestilling i Den Geografiske Have. Det var „Landmandsliv“, der blev spillet i 1978 med Den Gyldne Hane som kulisse. Senere fulgte de egentlige festspil, der blev spillet på en scene i en lavning i de store græsarealer midt i haven. Her byggede Materialegårdens medarbejdere hver sommer scenen med kulisser og med de dejlige træer i baggrunden. Her var siddepladser til ca. 800 tilskuere på et let skrånende areal. På toppen af skråningen blev et hus med lys- og lydteknik opstillet, og det fungerede samtidig som indgang til friluftsteateret, som blev indhegnet med et højt bambusfletheegn lavet af havens langtidsledige efter udtynding af bambusbuskene.

Der blev spillet „Oklahoma“, „Annie get your Gun“ og mange flere og senere også eventyrspil for børn. Selv om det sled hårdt

Opsætningen af festspillet „Oklahoma“ i Den Geografiske Have i 1983. Foto: Kolding Folkeblad.

på plænerne i festspilperioderne, fik de mange besøgende øjnene op for den efterhånden veltrimmede have. De få skader var jo hurtigt udbedret, ca. 8 dage efter var plænerne grønne igen. Naboerne følte sig undertiden generet af støjen fra festspillene, men det var et plaster på såret, at de fik en invitation til premieren.

Den nuværende amfiscene er anlagt efter min tid på et areal i den sydøstlige del af haven, og det er en virkelig god løsning.

ARRANGEMENTER I DEN GEOGRAFISKE HAVE

Jeg havde et godt samarbejde med Kolding Turistbureau, med Museet på Koldinghus og

med Kunstmuseet Trapholt. Jeg havde også et glimrende samarbejde med Botanisk Have i København og Arboretet i Hørsholm. Det havde jeg allerede haft fra min planteskole-tid. Jeg fik nye planter fra dem, når de havde været på ekspeditioner ude i verden.

I min tid i haven havde vi to store haveudstillinger. Den første var i 1977 og den anden i 1989. Begge udstillinger gav et økonomisk overskud til haven ved at vi solgte standpladser til forskellige havebrugsfirmaer. I nogle kæmpetelte var der udstilling af forskellige anlægsgartnere, og blomsterhandlere gav demonstration i blomsterbinding og dekorationer. Nye rosensorter blev præsenteret sammen med de gamle kendte roser. Det var udstillinger, der gav genlyd. Publikum strømmede til i tusindvis.

Vi havde Sct. Hans fester, der var gymnastikopvisninger og besøg af pigegarden, og vi

arrangerede børnedyrskue. Jeg fik fat i nogle dommere, og udstillerne fik præmier alle sammen. Det var fra forskellige sponsorer, som jeg tog ud og snakkede med.

Den kinesiske skulptur var jeg også med til at skaffe sponsorer til. Vi lavede flere kunst-udstillinger i haven, og hvert eneste år havde vi opvisning med politihunde. Da Kim Larsen spillede der, var der 10.000 mennesker til stede og det gik fint. Bagefter var der overstrøet med plastikbægre, men der var ikke skader på planter og træer. Det tog kun 2-3 timer at rydde de store græsarealer for affald med en specialmaskine. Jeg fik politihjemmeværnet til at dirigere færdslen, når der var arrangementer.

Da vi lavede de små haver, fik jeg fat i Teknisk Skoles gartnerafdeling. De såede sommerblomster ud, da de jo skulle have noget at arbejde med, og så det var ganske gratis for haven.

Ved siden af krydderurtehaven oprettede jeg en større udstillingshave, og det var egentlig ejeren af Havefrøforsyningen, der var primus motor. I udstillingshaven kom alle de seneste nyheder fra firmaet Fleuroselect inden for sommerblomster. De blev sendt ud til nogle bestemte offentlige haver, som havde retten til at præsentere dem. Det op-
hørte efter en årrække.

VÆKSTHUSENE

Efterhånden var haven ved at være fyldt ud, så det begyndte at ligne noget. Så havde jeg hørt, at man påtænkte at nedlægge den grønne afdeling på Landbohøjskolen, og så fik jeg ideen til at skaffe penge til et drivhus, og det lykkedes faktisk.

H.J. Anhøj og jeg tog over for at snakke med Olaf Olsen, som var leder af Botanisk Have. Vi forelagde ham vores planer om at bygge et drivhus, men han foreslog i stedet, at vi samlede alle de sjældne rhododendron, som kunne tåle at stå ude om vinteren, og det syntes han, at Den Geografiske Have var velegnet til. Så vi blev enige om, at vi ville have rhododendron i de drivhuse, der skulle bygges.

Så tog Anhøj og jeg ned til Bremens Botaniske Have, hvor man om vinteren kunne trække mange mennesker til, når disse rhododendron blomstrede indendørs i en god varme. Dr. Heft var meget velvillig og interesseret i, at vi skulle til at bygge sådanne drivhuse. Han ville gerne være med til at finde planter til os. Olaf Olsen havde lavet en liste til os over de planter, der skulle bruges i drivhuset, så det var nemt at fortælle dr. Heft, hvad vi ville have. De havde alt dernede, de mest pragtfulde rhododendron.

Dr. Heft var også med til at bestemme, hvilken jord vi skulle bruge i drivhusene. Vi byggede en stor vandbeholder af beton, for disse rhododendron skulle vandes med regnvand, de kunne ikke tåle vand fra hanerne. Da vi byggede drivhusene, lavede vi en ledning til almindeligt vand og en ledning, der kun skulle bruges til regnvand, og så satte vi en pumpe på, så den kunne forsyne det system. Regnvandet skulle komme fra taget og så løbe ned i beholderen.

Dr. Heft inviterede mig og en af mine folk til at komme ned for at lære, hvorledes man behandlede planterne og passede dem. Vi var dernede i 8 dage, hvor vi blev sat ind i det. Det resulterede også i, at da vi skulle plante drivhusene til, var jeg nede i Bremens Botaniske Have og fik to lastbillæs rhododendron

Kim Larsen-koncerten i Den Geografiske Have i 1987. Foto Holmgaard og Rudolph.

niske Have og fik to lastbillæs rhododendron med hjem, ganske gratis. For at få den rigtige højde på planterne i drivhusene havde jeg en lastbil oppe i Bergens Botaniske Have for at hente en samling af planter, som danskere og nordmænd havde samlet på New Zealand. De blev plantet, så de dannede en høj midte. Vi var også i Skotland for at hente rhododendron. Vi brugte også her den liste, som Olaf Olsen havde lavet.

Dr. Heft var naturligvis med til indvielsen

af drivhusene i 1986. Jeg ville bare have, at drivhusene skulle se ud af noget, når de blev indviet – det skulle ikke ligne indvielsen af Den Geografiske Have. Der var både store og små rhododendron, og det så virkelig godt ud.

Drivhusene er bygget i tre forskellige afdelinger, hvoraf de to blev plantet til med rhododendron, camelia og andre lave drivhusplanter. Den tredje afdeling blev kun delvis plantet til, da det var meningen, at den skulle bruges til skiftende specialudstillinger, f.eks af forskellige blomster- og planteforeninger.

Det kan nævnes, at Dansk Bonsai Selskab har udstillet, der har været lån af private orkide-samlinger – sammen med stensculpturer –

potteplanter i en kulisser som en gammel stue med møbler fra oldemors tid. Gamle planter og gamle planteborde var udlånt af private. Kunstmalere og keramikere har også udstillet i alle tre huse. En alvorlig fiasko var det, da varmeanlægget svigtede i forbindelse med en sommerfugleudstilling. Nogle sommerfugle døde, og andre blev stjålet.

Alle disse udstillinger blev godt besøgt, så havens besøgstal steg stødt til stor glæde for mig og Kolding By.

AFSKEDEN

Jeg tror nok, jeg brugte for meget tid i haven, men den interesserede mig så meget, at jeg altid var deroppe.

Så da borgmester Per Bødker Andersen i 1989 kom op til mig og sagde: „Nå, Bollerup, nu må vi altså ikke beholde dig længere. Jeg ved godt, du kan holde mange år endnu, men du er jo snart 70 år, og det er jo desværre aldersgrænsen“. Det var ikke mindst jeg ked af, da jeg følte, at jeg havde mange kræfter endnu, men sådan er reglerne jo. Jeg havde dog den glæde at få lov til at rundvise turister og andre haveinteresserede i de følgende 3-4 år.

Jeg kom til en have i delvis forfald, men forlod den som en frodig, veltilplantet, ren og attraktiv park, som jeg kan være stolt af. Og det glæder mig at se, hvor godt den fortsat trives under Astrid Jørgensens ledelse.

N.J. Bollerup. Foto ved ansættelsen som haveinspektør i august 1976. Foto: Kolding Folkeblad.